

Στιγμές διαχρονίας στην Ιστορία της Β' Γυμνασίου: η περίπτωση της Κάτω Ιταλίας.

Μαρία Πέττα

Παρουσίαση διδακτικών πρακτικών
8/4/22 Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης.

Η Ιδέα-Στόχοι

- Έλλειψη διαχρονικής σύνδεσης ιστορικών δεδομένων μέσα στα σχολικά βιβλία.
- Αίσθηση «ακινησίας» ιστορικού χρόνου.
- Η διαχρονία στοιχείο καλλιέργειας ιστορικής συνείδησης.

Η Ιδέα-Στόχοι

- Αναγκαιότητα αισθητοποίησης της Ιστορίας.
- Κινητοποίηση ενδιαφέροντος μαθητών ως προς το αντικείμενο της Ιστορίας.
- Απαραίτητη στη σύγχρονη πραγματικότητα (πανδημία, τηλεεκπαίδευση, κρίσεις).

Η Ιδέα-Στόχοι

- Διερευνητική, συνεργατική μάθηση.
- Προώθηση ψηφιακού γραμματισμού.
- Δυνατότητα επέκτασης διδακτικής ενότητας με άλλες μορφές (σύντομα project, ετήσια προγράμματα κτλ).
- Διαθεματική σύνδεση με Γλώσσα και Μουσική.

Διάρκεια-Απαιτούμενη υποδομή

- 2-3 ή ...όσες θέλουμε διδακτικές ή μη διδακτικές ώρες.
- Εργαστήριο Πληροφορικής (ιδανικά).
- Αίθουσα διδασκαλίας με έναν σταθερό υπολογιστή και 3-4 φορητούς ή tablets (ιδιοκτησία του σχολείου για να είμαστε σύννομοι).

Χώρος δράσης-απαιτούμενη υποδομή.

- Σύνδεση με διαδίκτυο...έστω και μέσω του προσωπικού μας τηλεφώνου (κάνοντας hot spot).
- Σε διαδικασία τηλεεκπαίδευσης...αξιοποιώντας τη δυνατότητα breakout sessions της Webex.

Μέθοδος υλοποίησης

- Αφόρμηση: Γκρεκάνικο τραγούδι (video).
- Καταιγισμός ιδεών - ανάκληση προγενέστερων γνώσεων (Αρχαία Ιστορία, Ιουστινιανός).
- Τοποθέτηση στο χώρο - χάρτης.

Μέθοδος υλοποίησης

- Χωρισμός ομάδων (με όποια μέθοδο επιλέξει ο καθένας).
- Ανάθεση αρμοδιοτήτων – Φύλλα εργασίας.

Καληνύφτα

Τι εν γλυτσέα τούση νύφτα τι εν ωρια
τσ εβώ ε πλώνω πενσέοντα σ εσένα
τσ ετου μπει στη φενέστρα σου αγαπη
μου
της καρδιάς μου σου νοίφτω τη πένα

Λαριλό λαριλό λαλέρο, λαριλό λαριλό λα
λα | 2x
λαριλό λαριλό λαλέρο, λαριλό λαριλό λα
λα

Εβώ πάντα σ' εσένα πενσέω
γιατί σένα φουχή μου `γαπώ
τσα που πάω που σύρνω που στέω
στην καρδιά μου πάντα σένα βαστώ

Λαριλό λαριλό λαλέρο...

τσα σου μάι μ' αγάπησε ώρια μου,
ε σου πόνησε μάι άσσε μένα,
είττα χείλη σου εν άνοιτσε μάι
πει τα λόγια τσ' αγάπης βλοημένα

Λαριλό λαριλό λαλέρο...

Κ' είττ ' αμμάι σου, άτσε μάγο,
γκλυτσέο,
εν άνοιτσε μάι για μένα φτεχό,
μα που πάω, που σύρνω, που στέω
εις την καρδιά μου πάντα σένα
βαστώ

Λαριλό λαριλό λαλέρο...

Καληνύφτα

Τ α' steracia, pu ranu, me
vlepune
Ca mo fèngo frifizzun nomena
Ce jelù ce mu leone: ston
anemo
ta traudia pelis, i chamena
Λαριλό λαριλό λαλέρο...

Καληνύφτα σε φήνω τσαι
πάω
πλάια σου τι βω πέρτα πρικό
τσαι που παω που συρνω
που στεω
στη καρδιά μου πάντα σενα
βαστώ

<https://www.youtube.com/watch?v=LrH5OECHqZQ>

Καληνύχτα

Τι γλυκιά είναι αύτη η νύχτα, τι ωραία
και γώ ξαπλώνω και σκέφτομαι εσένα
και εδώ κάτω από το παραθύρι σου,
αγάπη μου
της καρδιάς μου σου ανοίγω τον πόνο.

Λαριλό λαριλό λαλέρο, λαριλό λαριλό λα
λα | 2x
λαριλό λαριλό λαλέρο, λαριλό λαριλό λα
λα

Εγώ πάντα εσένα σκέφτομαι
γιατί σένα, ψυχή μου, αγαπιώ
και οπού πάω, όπου σύρω, όπου στέκω
στην καρδιά μου πάντα σένα βαστώ.

Λαριλό λαριλό λαλέρο...

μα σύ ποτέ δε μ' αγάπησες, ωραία μου
δεν έχεις πονέσει ποτέ για μένα
κείνα τα χείλη σου δεν έχεις ανοίξει
ποτέ
για να πούν λόγια της αγάπης
ευλογημένα

Λαριλό λαριλό λαλέρο...

Κείνο το μάτι σου το μαγικό και γλυκό
δεν άνοιξε ποτέ για μένα το φτωχό
μα οπού πάω, όπου σύρω, όπου στέκω
στην καρδιά μου πάντα σένα βαστώ.

Λαριλό λαριλό λαλέρο...

Καληνύχτα

Τα αστεράκια από πάνω με
βλέπουνε

Και με το φεγγάρι μιλάνε
(κρυφά)

Και γελούν και μου λένε:
στον άνεμο

Τα τραγούδια που λες είναι
χαμένα

Λαριλό λαριλό λαλέρο...

Καληνύχτα σε αφήνω
και πάω

πλάγιασε εσύ γιατί εγώ
φεύγω με πίκρα

και οπού πάω, όπου
σύρω, όπου στέκω

στην καρδιά μου πάντα
σένα βαστώ.

Παρτιτούρα τραγουδιού

Καληνύφτα

Παραδοσιακό Ελληνόφωνων χωριών
Κάτω Ιταλίας

♩=97

1. Em 2. Em A Em

Τι ενγκλυ - τσέ-α τού-ση

νύ-φτα τ'έν ώ ρια ι-βω ε πλώ-νω πε -ντσέ-ο-ντα σε σέ να... εις τη φε

νέ-στρα α την α - γά-πη μου Ι τση καρ-διάς μου σου νοί-φωτην

πέ-να λαρι ό, λαρι ό, λα λέ ρο, λαρι ό, λαρι ό, λα λά λαρι

1. Em 2. Em Fine

ό, λαρι ό, λα λέ ρο λαρι - ό λαρι ό, λα λα. Λαρι λα ι-βω ε

[http://photodentro.edu.gr/
aggregator/lo/photodentro
-lor-8521-2626](http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-2626)

Και για να ξετυλίξουμε το κουβάρι...

Download from
Dreamstime.com
This watermarked comp image is for previewing purposes only.

ID 20921859
Arkadi Bojaršinov | Dreamstime.com

Ομάδα 1: Γλωσσολόγοι

- Αναζητούν στο διαδίκτυο τα λόγια του τραγουδιού και τη μεταγραφή του στα ελληνικά.
- Τα αντιγράφουν σε πίνακα με δύο στήλες κατ' αντιστοιχία.
- Βρίσκουν πληροφορίες για την προέλευση των griko.
- Καταγράφουν συνοπτικά τις διαφορετικές θεωρίες σε λογισμικό παρουσίασης.

Ομάδα 1: Γλωσσολόγοι

- Αναζητούν το αλφάβητο των griko.
- Μεταγράφουν στα griko και ηχογραφούν ένα μικρό ελληνικό κείμενο.

Α α	Β β	Β β	Γ γ	Γ γ	Γ γ	Δ δ	Δ δ	Ε ε
άφα	βέφα	βι	γάφα	γι	γι	δέφα	δε	έφένε
áfa	vfa	vi	gáfa	gi	gi	défa	di	éfeni
[a]	[v]	[b]	[y-]	[ɔ]	[ɔ]	[ð]	[d]	[e]
Ζ ζ	Η η	Θ θ	Ι ι	Κ κ	Κ κ	Λ λ	Λ λ	Μ μ
ζήφα	ήφα	θήφα	γίφα	κίφα	κι	λίφα	λι	μι
zifa	hfa	thfa	gi	kifa	ci	lifa	li	mi
[z]	[h]	[θ]	[i]	[k]	[t]	[l]	[l]	[m]
Ν ν	Ξ ξ	Ξ ξ	Ο ο	Π π	Ρ ρ	Σ σ,ς	Σ σ	Τ τ
νι	ξι	ξι	όφαρον	πι	ρι	σίφα	σι	τσι
ni	xi	xi	ófaron	pi	ri	sifa	si	ti
[n]	[x]	[kʰ]	[o]	[p]	[r]	[s]	[ʃ]	[t]
Υ υ	Φ φ	Χ χ	Ψ ψ	Ω ω				
ύφένε	φι	χι	ψύφι	ωύφα				
yfeni	fi	chi	psi	oufa				
[yʰ]	[f]	[x-ɟ]	[ps]	[o]				
Other letters:								
ου	ου	δζ	ει	εφ	ι	λλ	οι	ου
ófen	o	dz	i	ef	i	ll	oi	o
[ófen]	[o]	[dz]	[i]	[efen]	[i]	[ll]	[oi]	[o]
τι	τι							
ti	ti							
[ti]	[ti]							

Λεξιλόγιο με αφορμή το τραγούδι

Λεξιλόγιο

Το λεξιλόγιο γενικά είναι επηρεασμένο κυρίως από το ιταλικό της περιοχής και τα επίσημα, ενώ έχουμε σχεδόν παντελή απουσία σλαβικών λέξεων με ελάχιστες τουρκικές.

Μερικά γνωρίσματα:

- πλήθος ιταλικών λέξεων (πενσέω=σκέφτομαι,μπριατσεφτώ=μεθάω,κ.α.)
  - τροπή του κ σε τσ (τσαι αντί και)
  - σίγηση του τελικού ς (άντρα αντί για άντρας)
  - τροπή του θ σε τ (τέλω αντί για θέλω)
  - δωρικές λέξεις (νασίδα=επίχωση δίπλα στο ποτάμι)
  - αποβολή του τ στην αρχή των άρθρων (η=της,ο=το)

Βοηθητικό υλικό, αν χρειαστεί

Ο σύγχρονος γλωσσολόγος ερευνητής Αναστάσιος Καραναστάσης, ο οποίος με εντολή της Ακαδημίας Αθηνών μελετά επί πολλά χρόνια την γκρεκάνικη διάλεκτο, στηρίζει και ισχυροποιεί τη θεωρία του Γ. Χατζιδάκι περί αδιάλλειπτης συνέχειας της γλώσσας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα με μια σειρά παρατηρήσεων:

1. Η ύπαρξη πολλών σπάνιων αρχαίων λέξεων, κυρίως δωρικών, ανύπαρκτων όμως στη βυζαντινή και στη νεοελληνική γλώσσα, π.χ. νασίδα=νησίδα, τράφο=τάφος, αγιολούπο =αιγίλωψ (άγρια βρώμη) κ.ά.
2. Η διαφορετική προφορά των διπλών συμφώνων, η οποία προέρχεται από τους Δωριείς και δεν απαντάται στη βυζαντινή ούτε στη νεοελληνική, π.χ. ξίφος=σκίφος, ψάλις=σπαλίς.
3. Η γλώσσα των ελληνοφώνων διατηρεί σπάνια αρχαία σημασιολογικά στοιχεία, διαφορετικά στη νεοελληνική, π.χ. το ρήμα σηκώνω δεν έχει τη σημασία του υψώνω (νεοελληνικά) αλλά την αρχαία, δηλαδή φυλάσσω σε κλειστό χώρο.

Η γλώσσα, βέβαια, εμπλουτίσθηκε κατά τους βυζαντινούς χρόνους με λέξεις του λεξιλογίου της Εκκλησίας, π.χ. Πασκαλία=Πάσχα, Τιφανεία=Επιφάνεια.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό στοιχείο είναι η ύπαρξη ιδιόρρυθμων μοναδικών λέξεων, π.χ. αγκαπησία=αγάπη, όστρια=έχθρα κ.ά.

Το στοιχείο αυτό προέκυψε από την ανάγκη του εμπλουτισμού της γλώσσας κατά τη μακροχρόνια απομόνωση των ελληνόφωνων πληθυσμών, κυρίως κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Τα γκρεκάνικα, όμως, εκτός από τις αρχαιοελληνικές ρίζες τους και τον βυζαντινό εμπλουτισμό παρουσιάζουν μια εντελώς ιδιαίτερη μορφή εξαιτίας και των λεξιλογικών δανείων τους από την ιταλική γλώσσα, τα οποία ενσωματώθηκαν αφού ακολούθησαν τους κανόνες της ελληνικής γραμματικής, π.χ. η ιταλική λέξη *bicchiere* (ποτήρι) έγινε το μπικέρι, του μπικεριού κ.λπ.

Έτσι, το ιδίωμα των ελληνοφώνων έχει προσλάβει έναν μελωδικό τόνο, και θυμίζει αμυδρά την κυπριακή ή την κρητική διάλεκτο.

Ομάδα 2: Ιστορικοί Αρχαίας Ιστορίας

Ομάδα 2: Ιστορικοί Αρχαίας Ιστορίας

- Μαθησιακοί πόροι (ενδεικτικά):
- <https://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/2822>
- <https://cultural.arsakeio.gr/index.php/programmata/protaseis-gia-tin-organosi-ton-ekpaideftikon-programmaton/20-o-apoikismos-megali-ellada-i-istoria-ton-apoikion-kai-i-prosfora-tous-ston-klasiko-politismo>
- Καταγραφή μητροπόλεων-αποικιών.

Ομάδα 2: Ιστορικοί Αρχαίας Ιστορίας

- Παρατηρήσεις και αξιολόγηση τοποθεσιών στον χάρτη (εμπορικά-στρατηγικά σημεία).
- Αναζήτηση πληροφοριών για σημαντικές πόλεις, συλλογή φωτογραφιών.
- Ένταξη πληροφοριών και αξιολόγησης σε λογισμικό παρουσίασης (μπορεί να προστεθεί και κίνηση).

<http://www.hellenicavorld.com/Greece/Geo/g r/Syrakouses.html>

Ομάδα 3: Βυζαντινολόγοι

Μαθησιακοί πόροι (ενδεικτικά):

- <https://www.drakopouliada.gr>
- <https://cognoscoteam.gr>
- <https://www.slideshare.net/filolak/ss-13268686>

Ομάδα 3: Βυζαντινολόγοι

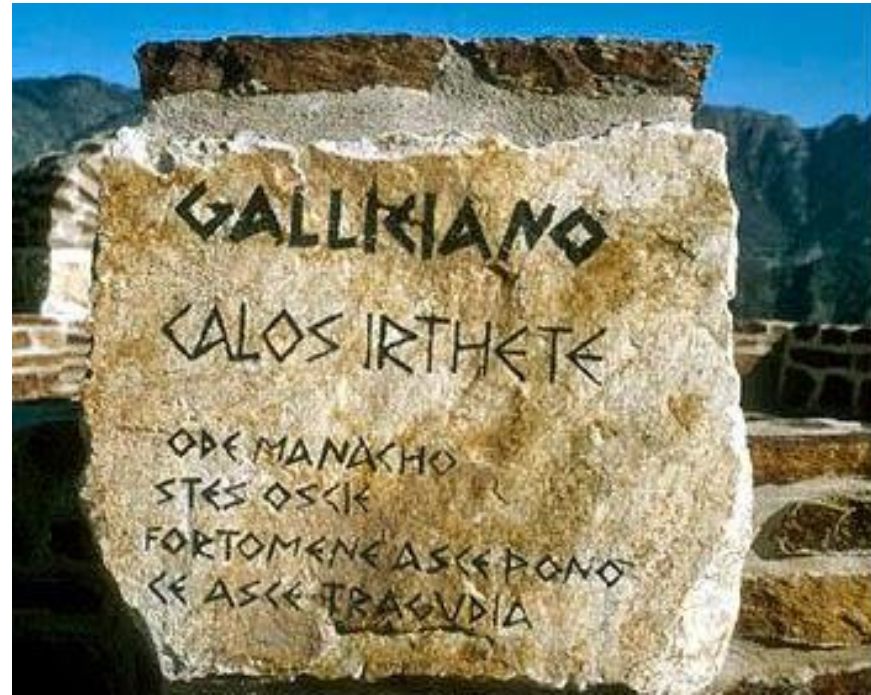
- Καταγραφή στοιχείων ως προς τις βυζαντινές κτήσεις με τη μορφή σύντομου ιστορικού χρονικού.
- Παρουσίαση σε λογισμικό παρουσίασης με σχόλια ή σε αρχείο ήχου ή κειμένου (ενδεχομένως και δημιουργία συνεργατικού κειμένου).

Ομάδα 4: Σύγχρονοι ερευνητές

- Αναζητούν ένα βίντεο με ομιλούντες τη διάλεκτο.
<https://www.youtube.com/watch?v=RMnRg2WkKQE>
- ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗ MAGNA GRECIA ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΟΙ ΚΑΙ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΤΟΠΟΙ (ΤΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΕΔΩ) PDF Free
Download (docplayer.gr)
- Καταγράφουν τα ελληνόφωνα χωριά της Απουλίας και της Καλαβρίας και συγκεντρώνουν φωτογραφίες τους.

Ομάδα 4: Σύγχρονοι ερευνητές

- Tarantella (video).
- Αναζητούν δράσεις για τη διατήρηση των griko (π.χ. Pos mathome Griko)-ελληνοϊταλικές κοινότητες νότιας Ιταλίας.
- Συγκεντρώνουν τις πληροφορίες σε λογισμικό παρουσίασης, ενσωματώνοντας και υπερσυνδέσμους (όπου χρειάζεται).

Γκρίκο στην Καλαβρία

Η Ιταλική βουλή έχει αναγνωρίσει τη Γραικάνικη κοινότητα του Σαλέντο ως «εθνική και γλωσσική μειονότητα» με την ονομασία *Minoranze linguistiche Griche dell'Etнія Griko-Salentina* (Γλωσσική μειονότητα της Γκρικο-Σαλεντίνικης εθνότητας).

Δυνατότητα επέκτασης σε πολιτιστικό πρόγραμμα

"Η διαχρονική παρουσία του ελληνισμού στην Κάτω Ιταλία«

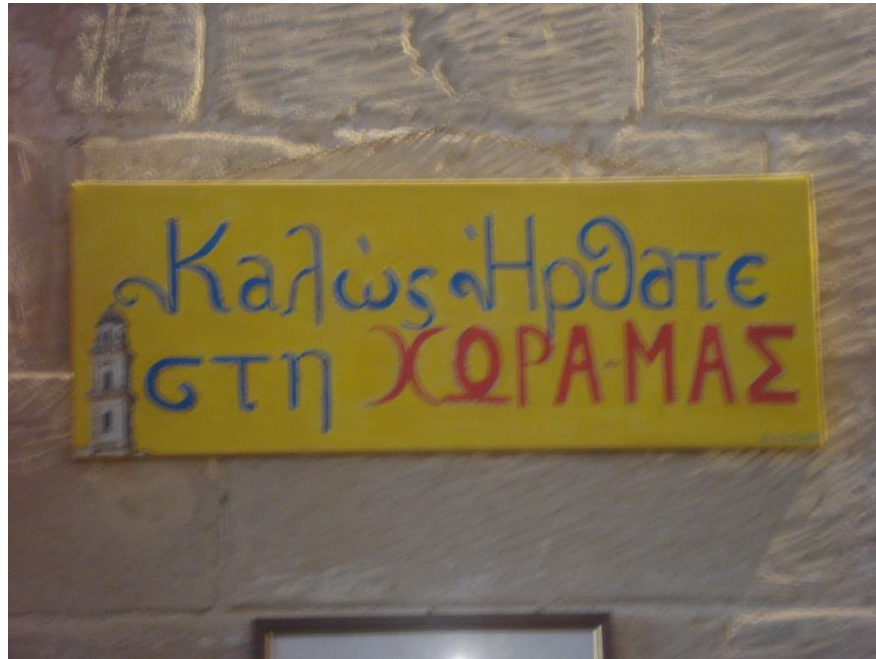
2^ο Γ/σιο Ν. Σμύρνης «ΟΜΗΡΕΙΟ»

Σχ. έτος 2011-12

...και μελετούμε τις περιοχές Καμπανία και Απουλία της Ν. Ιταλίας. Στην Καμπανία κέντρο του ενδιαφέροντός μας αποτελούν η Napoli και η Πομπηία, πόλεις που η ίδρυσή τους συνδέεται με τους αρχαίους Έλληνες και παρουσιάζουν εξαιρετικό ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Στην Απουλία κέντρο του ενδιαφέροντός μας είναι η όμορφη "μπαρόκ" πόλη του Lecce και κυρίως η Grecia Salentina δηλαδή τα ελληνόφωνα χωριά (Καλημέρα, Στερνατία, Μαρτινιάνο κλπ) που οι κάτοικοί τους χρησιμοποιούν ακόμη και σήμερα τη διάλεκτο Griko που έχει τις ρίζες της στην αρχαία ελληνική γλώσσα. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζουν τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής, οι χοροί (ταραντέλες) και η φυσική ομορφιά της (την ονομάζουν "Τοσκάνη του ιταλικού νότου").

Επίσκεψη σε γκρεκάνικα χωριά 2^{ου} Γυμνασίου Νέας Σμύρνης.

Επίσκεψη στο Πανεπιστήμιο του Lecce

Ημερίδα Παρουσίασης του Προγράμματος «POS MATOME GRIKO», σε μαθητές από την Νέα Σμύρνη LECCE, 20 Απριλίου 2012

Στις 20 Απριλίου 2012, οργανώθηκε από την dell' Agenzia per il Patrimonio Euromediterraneo, μία ημερίδα παρουσίασης του Προγράμματος σε μία ομάδα μαθητών του 2ου Γυμνασίου της Νέας Σμύρνης που επισκέφθηκε το Πανεπιστήμιο του Salento.

Η Isabella Oztasciyan Bernardini, συντονίστρια και επιστημονική υπεύθυνη για το Πρόγραμμα, έκανε την παρουσίαση.

Οι μαθητές, που συνοδεύονταν από τις καθηγήτριες Μαρία Πέττα και Δροσούλα Μπάκου, έδειξαν ζωηρό ενδιαφέρον για το πρόγραμμα και εξέφρασαν την επιθυμία να οργανώσουν μία συνάντηση με αυτό το θέμα στο σχολείο τους, κατά την διάρκεια της επόμενης σχολικής χρονιάς, για να μάθουν περισσότερα για την γλώσσα Grikokai τον πολιτισμό της. Οι καθηγήτριες προσκάλεσαν την Δρ. Isabella Oztasciyan Bernardinina κάνει μία ομιλία για το πρόγραμμα στο σχολείο τους στην Αθήνα.

Επίσκεψη στο Πανεπιστήμιο του Lecce

Ευχαριστώ

efxaristo.